

Rahulik optimist Riho Rahuoja: „Sotsiaalsed probleemid on olemas ja need vajavad meie tähelepanu!”

Rain Resmeldt Uusen

Ajakirja Sotsiaaltöö kolleegiumi liige ja Hiiumaa Sotsiaalkeskuse juhataja Riho Rahuoja (61) peab end kohusetundlikuks meeskonnatöötajaks, kes kohaneb uute oludega kiiresti ja süstib ka teistesse optimismi. Kevadel andis Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon Rahuojale üle elutöö tegija tiitli. „Eks mulle anti märku, et põhiliselt on see mu endiste teenete, 90ndatel maavalitsuses ja ministeeriumis tehtud töö eest,” mõtiskleb rahuliku loomuga Rahuoja. Ta arvab, et sotsiaalvaldkonnas on huvitavaid väljakutseid kuhjaga ning ühiste jõupingustega saavad need ka lahendatud.

Kui Riho Rahuoja 90ndatel sotsiaaltöölle sattus, oli Eesti „metsik lääs”, nagu ta seda meenutab. „Seadusi polnud, sotsiaaltöötajaid veel välja ei õpetatud,” loetleb ta tollaseid puudujääke. „Minu taust oli hoopis õpetaja ja arhitekti oma.”

Nii asus Rahuoja 1990. aastal Hiiu maavalitsuses tööle sotsiaalnounikuna. Tööd maavalitsuses jagus üheksaks pikaks aastaks. 1992. a astus ta taas ülikooli, et õppida sotsiaaltööd toonases Tallinna Pedagoogikaülikoolis. „Tol ajal oli see üks väheseid võimalusi Eestis sotsiaaltööd õppida,” selgitab ta.

Ja tuligi STAR!

Hiiu maavalitsuses töötamise ajast on Rahuojale meelde jäänud hea võrgustikutöö. Maavalitsuste sotsiaalametnike ja sotsiaalasutuste juhte koondavas Eesti sotsiaalnoukojas arutati probleeme ja otsiti lahendusi, ja alguses oli esimesi oluliselt rohkem kui teisi. „Tegime koostööd ministeeriumiga. Kui uus minister ametisse astus, siis esimesena kohtus ta meiega. Koostööd tehti innuga ja probleemidest räägiti ausalt,” meenutab Rahuoja 1990ndate teisel poolel käima lükatud tööd. „Nõukoda koordineeris tegevusi ning aitas üle Eesti jõud kokku panna. Ja midagi suutsime ka sotsiaalpoliitikas mõjutada.” Peale kuut aastat nõukoja juhtimist kutsuti Rahuoja sotsiaalministeeriumisse juba asekanterina.

„Struktuuri muudatuste käigus tuli ka sotsiaalkindlustuse valdkond ministeeriumisse üle,” kirjeldab ta kiireid aegu, „hakkasime koostama poliitika alusdokumente.” Tema juhtimisel valmistati ette hoolekande arengukava ja hilisemad sotsiaalhoolekande seaduse muudatused. „See oli huvitav aeg, kui me regulatsiooni üles ehitasime. Esimesed katsetused tehti ka IT-süsteemide arendamises.”

Nendest esimestest infotehnoloogilistest katsetustest kasvas välja sotsiaalteenuste andmeregister STAR. „See oli suur ja vastutusrikas töö,” meenutab Rahuoja. „Meil sotsiaalvaldkonnas selliseid IT-lahendusi veel polnud. See oli uudne, nii et ka naaberriikidest käidi vaatamas. Läti tundis meie lahenduse vastu suurt huvi, soomlastega tegime koostööd. Proovikiviks sai uue süsteemi rakendamine. Väga palju tegime koostööd Tallinna linnaga, et sealt mingit tõrget ei tuleks,” räägib alati koostööle panustanud Riho Rahuoja probleemidest ja planeeritud tegevustest. „Meil oli kartus, et kui Tallinn kaasa ei tule, jookseb kogu asi ummikusse. Aga Tallinn tuli ilusti kaasa,” naeratab ta rahulolevalt. „Täna on STAR igas omavalitsuses sotsiaaltöötaja tööriist.”

Paindlikkuse aeg

„Meil on praegu enam sotsiaalkaitsestruktuurist olemas, kogu elukaare ulatuses on meetmeid, mis ei lase inimesel n-ö auku kukkuda,” asub ta meenutama veerandsaja aasta jooksul tehtut. „Kindlustuspõhised süsteemid, puudega inimeste toetused, teenused... seda kõike saab alati viimistleda. Nüüd oleme sotsiaalpoliitika mõttes 90ndatega võrreldes väga korrastatud ja reguleeritud ruumis,” kinnitab Rahuoja, „mõnes kohas võib olla isegi üle reguleeritud.”

Mehe sõnul ongi raske leida tasakaalu vabaduse ja kõige ettekirjutamise vahel. „Väga paljud regulatsioonid ei töötagi nii-võrd inimeste heaks, kui ametnike kaitseks. Ametnikuna on sul alati võimalus peituda paragrahvi taha, otsustusvabadust on siis aga vähem. See tuleneb pigem ametnike ja sotsiaaltöötajate kartusest vastutust võtta,” pakub Rahuoja selgituseks, miks tahetakse juurde standardeid ja täpseid juhiseid. Tema mõtisklusest kumab läbi ühiskonna peegelpilt: elu areneb ning seadusedki arenevad,

kuid ei jõua elule alati järele, pigem peame järgima inimlikke väärtusi ja põhimõtteid.

Vananevate liikmetega heaoluühiskonnas suureneb vajadus erisuguste teenuste järele. Me peame nüüd muutma oma sotsiaalteenused oluliselt paindlikumaks ja kliendi vajadustest lähtuvaks.

Vallas ja suurlinnas areneb elu eri moodi ning sellega peaks Rahuoja sõnul arvestama: „Minu ministriumis töötamise ajal tegime kohalike omavalitsustega hästi palju koostööd, täiesti võimatu oli korraldada mõne valla ja Tallinna linna tegevusi ühtviisi, kuigi seaduse ees olid nad võrdsed.”

„Vananevate liikmetega heaoluühiskonnas suureneb vajadus erisuguste teenuste järele”, jätkab Rahuoja, „me peame nüüd muutma oma sotsiaalteenused oluliselt paindlikumaks ja kliendi vajadustest lähtuvaks.”

Ajaressurss ja motivatsioon

„Senisest rohkem tuleb mõelda, kuidas inimesed võimalikult kauem oma elukohas hakkama saaksid,” on Rahuoja vajalike samumude suhtes kindel.

Mehe sõnul pole me suutnud veel saavutada häid tulemusi omastehoolduses. „Hoolduskoormusest on jätkuvalt liiga suur osa perede kanda,” mõtiskleb ta, „neid peresid peaks saama rohkem aidata.” Aga tal on ka tegevuskava juba valmis.

„Peame rohkem arendama päevateenuseid, et pere saaks tuua hommikul hooldust vajava pereliikme hoidu ja õhtul viia tagasi koju. Ja kodus hooldamine tuleb ka lihtsamaks teha. Omastehooldajatega tuleb sotsiaaltöötajal palju suhelda ja pakkuda neile hooldamist kergendavaid lahendusi,”

selgitab Rahuoja ja lisab, et hooldajatele tuleb õpetada ka eaka inimese muutunud psüühikaga toimetulemist.

Siiski kulub sotsiaaltöö praeguses struktuuris sotsiaaltöötajate jõud olemasolevate teenuste korraldamisele: regulatsioonide väljatöötamisele, toetuste määramisele ehk eesti keeli paberimajandusele, mitte inimestega suhtlemisele.

„Võib olla jääb see suhtlus pidama vähese inimressursi taha,” arutleb Rahuoja, „sest selle kõrvalt jõutakse ka ühistegevust vähem korraldada – kaasata näiteks mittetulundusühinguid ja külaseltsse.” Rahuoja sõnul on abivajajate märkamine üle Eesti väga erinev: „Juhtub ka nii, et avastatakse õigeaegset abi mitte saanud inimene ja siis kõik imestame, et kuidas see on võimalik ja kus olid teiste silmad.” Ta selgitab, et sotsiaaltöötajate töö peab olema korraldatud nii, et neil jääks aega ka märkamiseks. „Märgata aitab koostöö külaseltside ja mittetulundusühingutega,” kinnitab Rahuoja, toetudes Hiiumaa kogemusele, „üldjuhul on neil informatsioon oma inimeste kohta alati olemas.”

Vahel jääb puudu (töö)ajast, vahel aga lihtsalt inimlikust huvist. „Motiveeritud sotsiaaltöötajaid jääb puudu, meil on sellesse valdkonda vaja rohkem inimesi!” kinnitab Rahuoja. „Vaatame, kui palju on juurde tulnud eakaid kliente, samas proportsioonis on vaja rohkem ka sotsiaaltöötajaid.” Paadunud optimistina näeb Riho Rahuoja alati nii valgust tunneli lõpus kui ka võimalusi sinnapoole liikudes asju parandada. „Tulevik ei ole väga tume,” väidab ta enesekindlalt. „Selleks läheb vaja rohkem tööjõudu, aga mõistmist ja arusaamist, et see on väga oluline ja vajalik töö, no seda tuleb ka pidevalt juurde!”

Rahuoja sõnul on hea näha, et noored mõistavad sotsiaalprobleemide olemust

ning saavad aru, et need vajavad tähelepanu. „Seda äratundmist on juurde tulnud küll,” ütleb ta. Meie ümber on tekkimas ettevõtluse sotsiaalsed vormid ja valdkonna probleemide lahendamises näevad need inimesed enda arenguvõimalusi.

„Täna mõistetakse sotsiaalset ettevõtlust veel veidi erinevalt,” räägib Rahuoja. „Üks asi on toota sihtrühmale, erivajadustega inimestele, teine asi on aga kaasata sotsiaalselt nõrgemaid inimesi oma ettevõttesse, ja selle peale mõeldakse praegu vähe.”

Rahuoja hinnangul on ühiskonnas vähemaks jäänud puudega inimeste kartust: „Ma olen päris mitme ettevõtjaga rääkinud, et puudega inimestele tööd leida. Ettevõtjad on vastutulelikud olnud ja ka ise ideid välja pakkunud: leidnud osakoormusega töövõimalusi ja mitte liiga keerulisi töid. Mõni ei saa üldse aru, teine jälle haakub paremini.”

Kui asjad ei suju, siis püüa asja parandada

Lihtsalt sõnastatud eesmärgid on teda mõnikord viinud keeruliste väljakutseteni. „Nii negatiivse fooniga pole ma vist kunagi ajakirjanduses figureerinud, kui minister Maret Maripuu ajal,” meenutab Rahuoja 2009. aastat sotsiaalministeeriumis. „Meil olid kaks ränka teemat korraga käsil: puuetega inimeste sotsiaaltoetuste IT-lahendus ei saanud õigeks ajaks valmis ja pensionite kojukanne lõpetati. Iga päev pidin seletama, miks asjad nii halvasti on. Ja kõigest ei saanud ju ka avalikult rääkida. Tol korral vedas arendaja lihtsalt alt, aga välja ma seda öelda ei saanud, sest siis oleks arendaja üldse ära kõndinud ja me oleks veel suurema probleemi ees seisnud.” Seega tuli halbade valikute vahel laveerides rahulikult edasi toimetada, sest kõik teadsid, kuhu ollakse teel.

Eluks ettevalmistumise kursus

Kui 90ndatel leiti sotsiaaltöötajad mujalt üle jäänud või mujal end tõestanud inimeste hulgast, sest taasiseseisvunud riigi sotsiaalpoliitika oli vaja kiiresti üles ehitada, siis praegu see enam nii ei ole: sotsiaaltööd õpetatakse ja õpitakse ning tegutsemine on palju kavakindlam. Muutused ühiskonnas on aga kohati sama kiired kui toona, kui Rahuoja sotsiaaltööga alustas.

Mida noored õppima peaksid, et paremate kodanikena sotsiaalsfääri probleemidega toime tulla ja elu sama innukalt edasi viia, kui tegid seda nende eelkäijaid?

„Vaja on õppida psühholoogiat,” alustab elutöö tegija tiitli saanud Rahuoja soovitude loetlemist, „gerontoloogiast peaks ka palju teadma, sest ühiskond vananeb. Kindlasti võiks noor tunda seadusi ja nende toimimist. Aga mina saadaks inimesed enne, kui nad lähevad ülikooli sotsiaaltööd õppima, hoopis praktikale. Lihtsalt selleks, et nad saaksid aru, mida sotsiaaltöö üldse endast kujutab ja kas ta on seda nii ette kujutanud, nagu päriselus ette tuleb. Paljud sotsiaaltööd õppinutest ei tööta selles valdkonnas. Tegelikult oleks sotsiaaltöötaja koolitus igale inimesele hea, see on eluks ettevalmistumisel hea baas, ükskõik mis erialal sa edaspidi ka jätkad.”

Kui tuli hakata tegelema soolise võrdõiguslikkusega, siis andis Rahuoja teemale „mehelikku mõõdet”, nagu ta ise selgitab: „Probleemi eitajate probleem oli selles, et neil oli liiga vähe teadmisi. Inimesi peab tihtipeale koolitama, et nad ühiskondlikest probleemidest aru saaks ja hakkaks mõistma, mida me kaotame, kui me nende probleemidega ei tegele.”

Ministeeriumist suundus pikaajaline ase-kantsler Hiiu maavanemaks. Selles ametis töötades oli ta enda tunde järgi küll sotsiaalvaldkonnast eemal, kuid sotsiaalteemad pakkusid jätkuvat huvi. Nii jätkas ta näiteks ühiskondlikku tööd ajakirja Sotsiaaltöö toimetuse kolleegiumis. Pärast maavalitsuste tegevuse lõpetamist otsustas Rahuoja jätkata sotsiaalvaldkonnas, ta kandideeris edukalt Hiiu Sotsiaalkeskuse juhiks.

Pole aega passida – see oleks Riho Rahuoja moto juhul, kui ta sellist endale otsib. Aga ega ta ka käed rüpes passigi, sest elutööpreemia tõukab hoogsale

Võrratu tunne on, kui saad igal hommikul ärgata oma metsatalus. Jood kohvi, söödad hobused ära ja sõidad tööle. See annab energiat.

tegutsemisele. „Ma ei saa lõdvemalt lasta,” arwab ta.

„Tahame laieneda, luua Hiiu inimestele võimaluse kasutada lisaks kohaliku omavalitsuse teenustele kohapeal ka enamikku riiklikest teenustest,” selgitab Riho Rahuoja oma eesmärgi. „Valmistume looma kogukonnas elamise kohti, tegeleme ööpäevaringse erihooldusega. Nelja omavalitsuse liitmisega oleme paraja väljakutse ees: igal pool on asju tehtud natuke erineval moel. Nüüd sõelume parimad praktikad välja, et nendega edasi minna. Aga väljakutse on väga vinge, mulle meeldib!”

Lääne-Virumaalt pärit Riho Rahuoja jõudis perekondlike muutuste toel Hiiu ja peab end täieõiguslikuks hiidlaseks: „Võrratu tunne on, kui saad igal hommikul ärgata oma metsatalus. Jood kohvi, söödad hobused ära ja sõidad tööle. See annab energiat.” Ja kui elu lähebki närvilisemaks, asub tööõpetuse-kunstiõpetaja haridusega Rahuoja puutööd tegema, näiteks raiub üles palksauna. „Seal on hea perekonda ja sõpru saunatada,” muheleb ta ning jagab värsket uudist: „Septembrist alustan Hiiu Ametikoolis õppimist palkmajade ehituse erialal. Kahe aasta pärast peaks olema see amet ka selge.” **S**